

La claredat i la fosca

L'Editorial Fragmenta publica el 'Llibre de la claredat', un dels textos més importants de la literatura cabalística, amb edició i traducció de Manuel Forcano

Teresa Costa-Gramunt

03/11/2023

«No importa si no comprenem», va escriure el místic, filòsof i teòleg Mestre Eckhart (1260-1328) que, amb els seus sermons, tantes vegades ha il·luminat el meu pensament a les fosques. Molts anys enrere havia intentat 'comprendre' els enigmàtics textos d'un dels primers llibres cabalístics elaborat en el nostre àmbit cultural, Occitània i Catalunya entre els segles XII i XIII: el Llibre de la Claredat (Fragmenta), ara editat, traduït i prologat per Manuel Forcano. Una joia que no pot faltar en cap biblioteca sobre la càbala jueva.

Manuel Forcano © Oriol Darnés

La càbala jueva és com un mapa, un itinerari per conèixer i entendre la divinitat i les seves emanacions (sefirot) a través de preguntes seguides de més preguntes (d'aquí ve l'expressió popular 'fer càbales') que es destil·len de la interpretació —no

pas de la lectura literal— dels textos bíblics. Per aquest motiu «cada resposta és discutible», escriu Manuel Forcano, que ha fet un treball molt seriós i molt ben documentat sobre el Llibre de la Claredat, que de clar n'és ben poc, com també argumenta, i que en aquesta meua lectura a dosis homeopàtiques —no es pot llegir com un relat, demana aturar-se a cada versicle— sento una dolça eufòria perquè «no importa si no comprenem», com diu Mestre Eckhart, ja entendreé perquè, certament, vaig entenent a poc a poc en funció d'aquesta lectura atenta i la consulta a llibres clàssics sobre el tema com el de Gershom Scholem: *La càbala y su simbolismo* (Siglo XXI en l'edició de 1998).

No és cert que l'Edat Mitjana fos tan inculta i tan tenebrosa com ens han volgut fer creure. A mesura que anem descobrint tresors com aquest del judaisme medieval ens n'anem enamorant perquè constitueixen una baula imprescindible precisament per 'comprendre'ns' en el nostre ser, així com en el nostre anhel per saber fins allà on això és possible a través de totes les ciències i lletres que ens han modelat en el passat. En el nostre àmbit cultural no podem ignorar que la paraula *sínia* és de procedència àrab, posem per cas, com tampoc podem ignorar que van ser els jueus occitans que van dur a Catalunya la càbala, a Girona i a Barcelona en concret, on va florir, esponerosa, fins que els jueus van ser expulsats.

El 'Llibre de la Claredat' està considerat un dels textos bàsics de la història de la càbala clàssica nascut en aquest espai culturalment tan fèrtil com el Llenguadoc i traspasat a Catalunya de la mà dels rabins més preclars

Explica Manuel Forcano en el seu pròleg, un veritable assaig històric i d'interpretació, que a desgrat de l'estil fragmentari i el contingut xifrat, místic, el Llibre de la Claredat està considerat un dels textos bàsics de la història de la càbala clàssica nascut en aquest espai culturalment tan fèrtil com el Llenguadoc i traspasat a Catalunya de la mà dels rabins més preclars. El Llibre de la Claredat és el primer de la trilogia cabalista composta pel Llibre de la Creació i pel Llibre de la Resplendor, tots tres exponents de la mística jueva.

Entre els temes que el Llibre de la Claredat desplega hi ha l'origen diví del mal que cap místic de cap religió no ignora, d'aquí ve que, en la seva sensibilitat radical, sempre s'esforcin a vetllar per tal que el mal no els ocupi l'ànima, vulnerable com és la naturalesa humana. Aquest origen del mal, alhora que l'origen del bé, es pot llegir en el capítol 37 del Llibre de la Claredat a propòsit de les qualitats que emanen de les lletres hebrees que s'expressen en el seu dibuix molt ben estructurat: «I què significa *pàtah*? Vol dir "ha obert". I què és el que ha obert? Ha obert la porta del nord per a tot el món. És d'aquesta porta que surten el mal i el bé».

La mística jueva sap de l'origen primigeni del mal, de la mateixa manera que, en contrapartida, en la litúrgia del Yom Kippur (el Dia del Perdó) es recita: «Aquell que ens obre les portes de la misericòrdia», que lliga amb el Salm 118:19 («Obre'm les portes de la justícia»). En llegir-ho, no puc deixar de recordar les paraules de Joan Gomis, el primer president de Justícia i Pau, quan deia: «No hi ha pau sense justícia». Aquests dies al Pròxim Orient hi ha terror i mort; la porta del bé i del mal és oberta en aquest tros de món; «a Jahvé li agraden els portals de Sió», es llegeix al Llibre de la Claredat, i això vol dir, tal com ho aclareix Manuel Forcano, «els portals del món». D'uns i altres, i de tots nosaltres, depèn obrir la porta del costat de la misericòrdia perquè hi passi la justícia, precursora de la pau.